

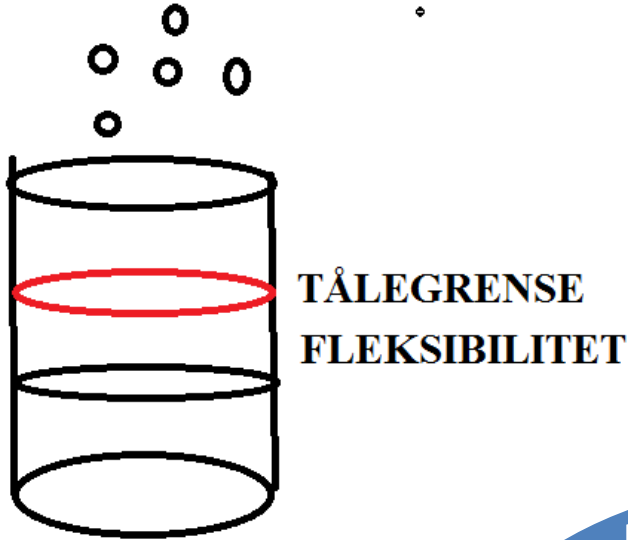
Tålegrenser i utmarka.
**Nye etableringer i utmarka i møte
med samisk reindrift-
og håndteringa av konfliktene.**

Jan Åge Riseth,
Forsker I, Dr. scient, Norut

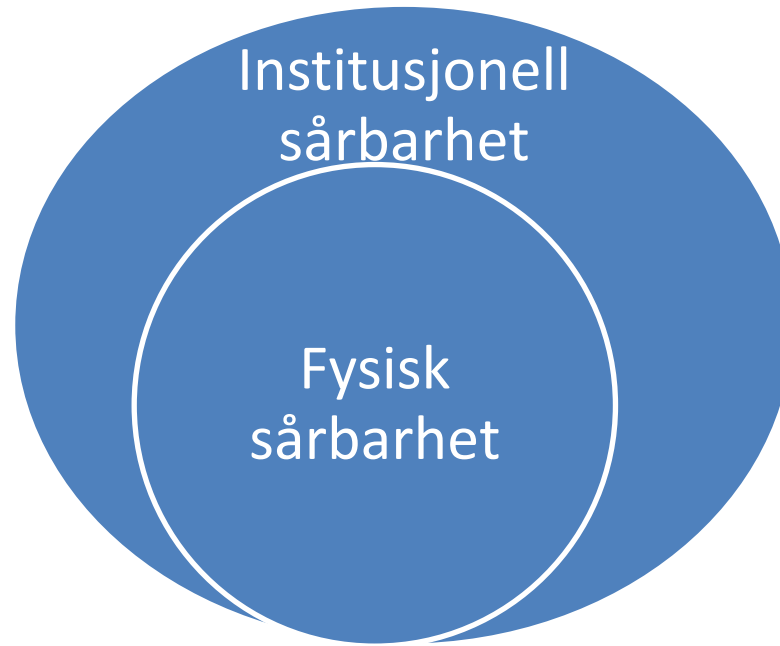

Norwegian Research Centre
fra 1.1.2019

Sårbarhet vs. resiliens (motstandsevne)

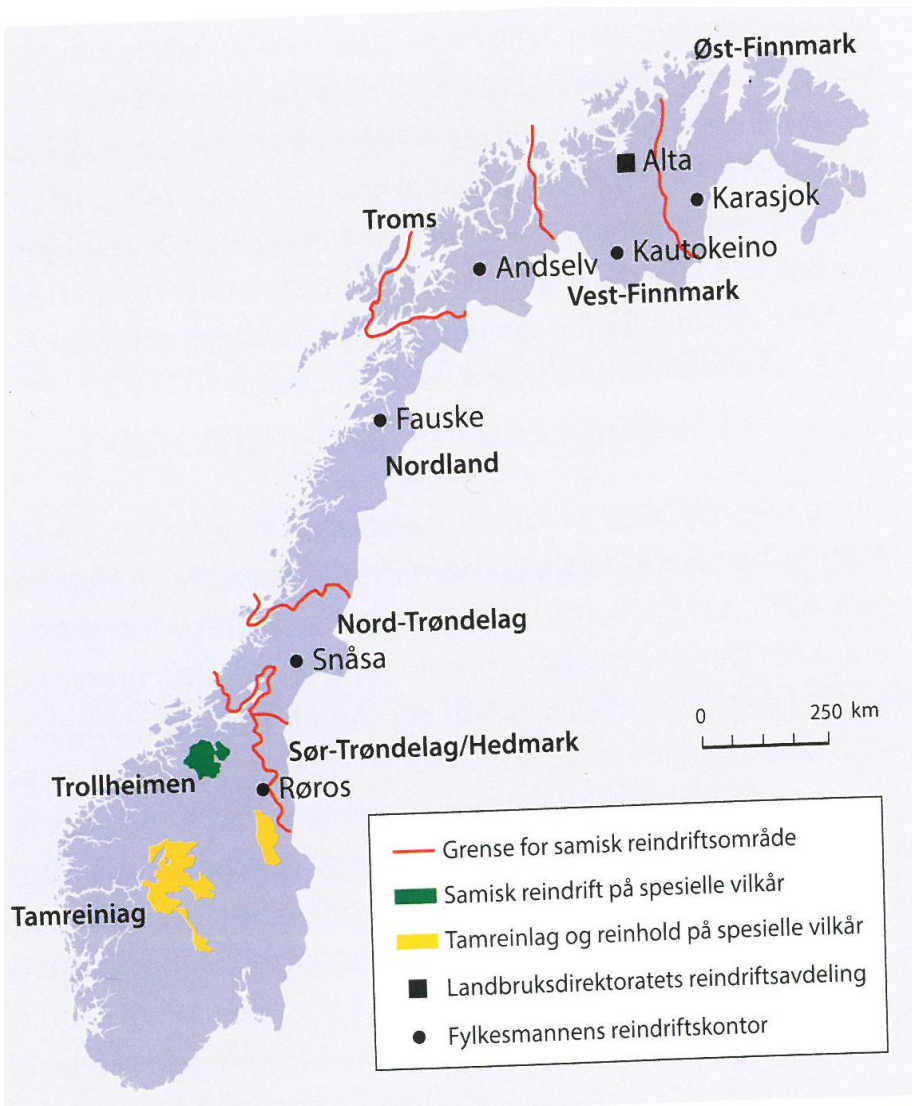

- Inngrep og forstyrrelser
- Kumulative effekter
- Tålegrenser

Omfanget av samisk reindrift i Norge

pr. 31.3.2017

Areal	138 470 km²
Tamreinlagene i S-N	7 981 km²
Antall rein	200 773
Tamreinlagene i S-N	13 140
Villrein i S-N	Ca. 35 000
Antall reinbeitedistrikter	61
Antall siidaer –sommer	150
-vinter	99
Antall siidaandeler	541
Antall reineiere	3233
Fordeling:	Ca. 2/3 i Finnmark
Produksjonskvantum	1776 tonn
Førstehåndsverdi (93 kr/kg)	165 mill. kr.
Reindrifftsavtalen 2018	123 mill.kr.
Verdikjedeanalyse Troms (2016)	>50 mill. kr.

Reindriftsåret

BOAZUDOALUJAHKI

NJUOVVAN
HÖSTSLAKT

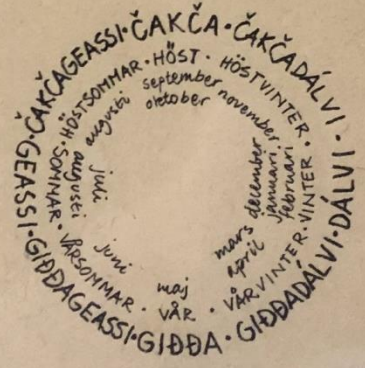
RAGAT BRUNST

RENSKÖTSELÅRET

RÁTKA
SKILVNING TILL
VINTERGRUPPER

GUOHTUN VEIDALASAS
SOMMARBETE I VILDAN
I HÖGFJÄLLEN

GUOHTUN DÁLVIÁIDUMAS
VINTERBETE I SKOGLANDET

JOHTIN
VÅRFLYTTNING

MIESSIMEARKUN
KALVMÄRKNING

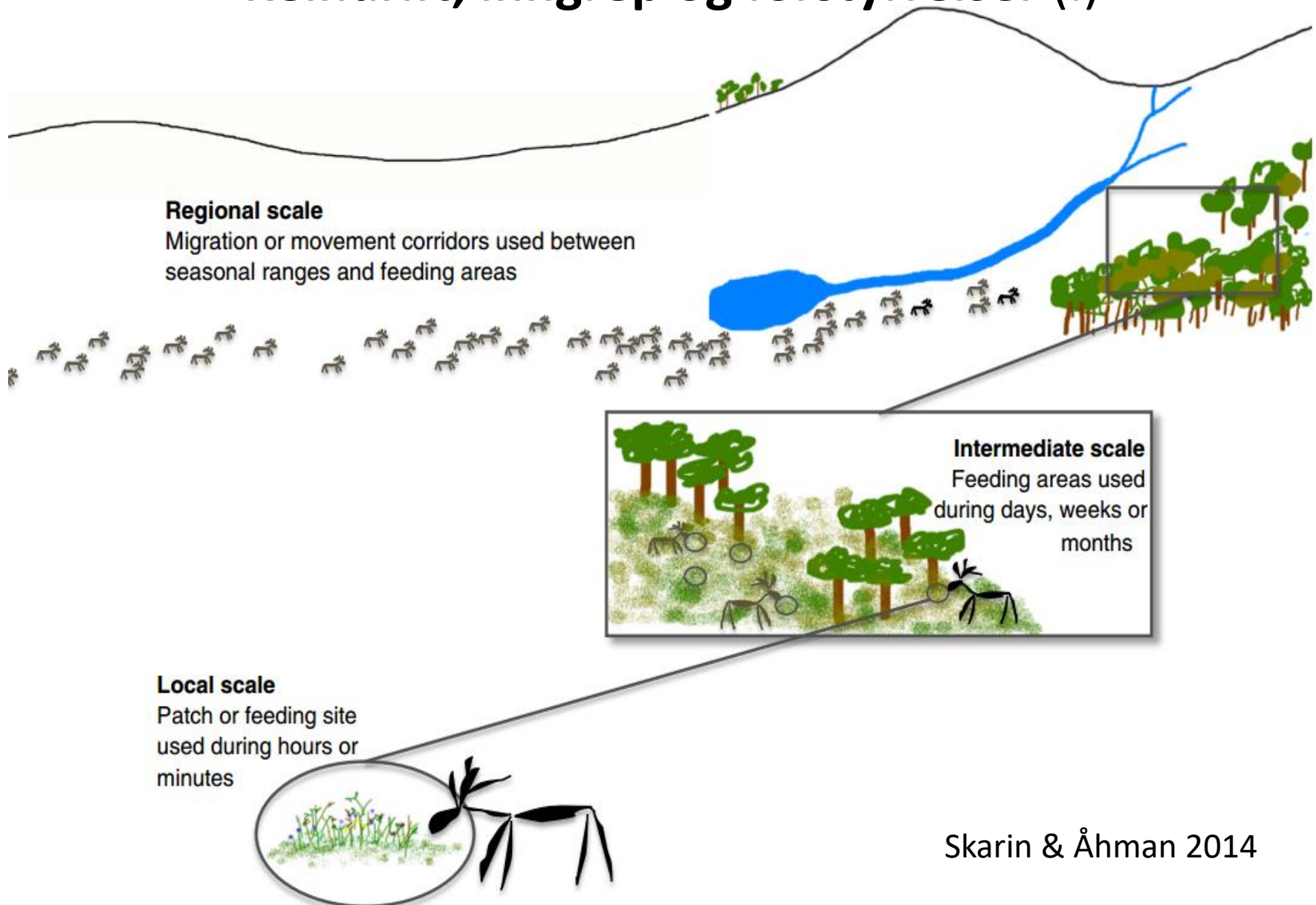

GUODDIN
KALVNING

DGA
1982

FYSISK SÅRBARHET

Reindrif, inngrep og forstyrrelser (I)

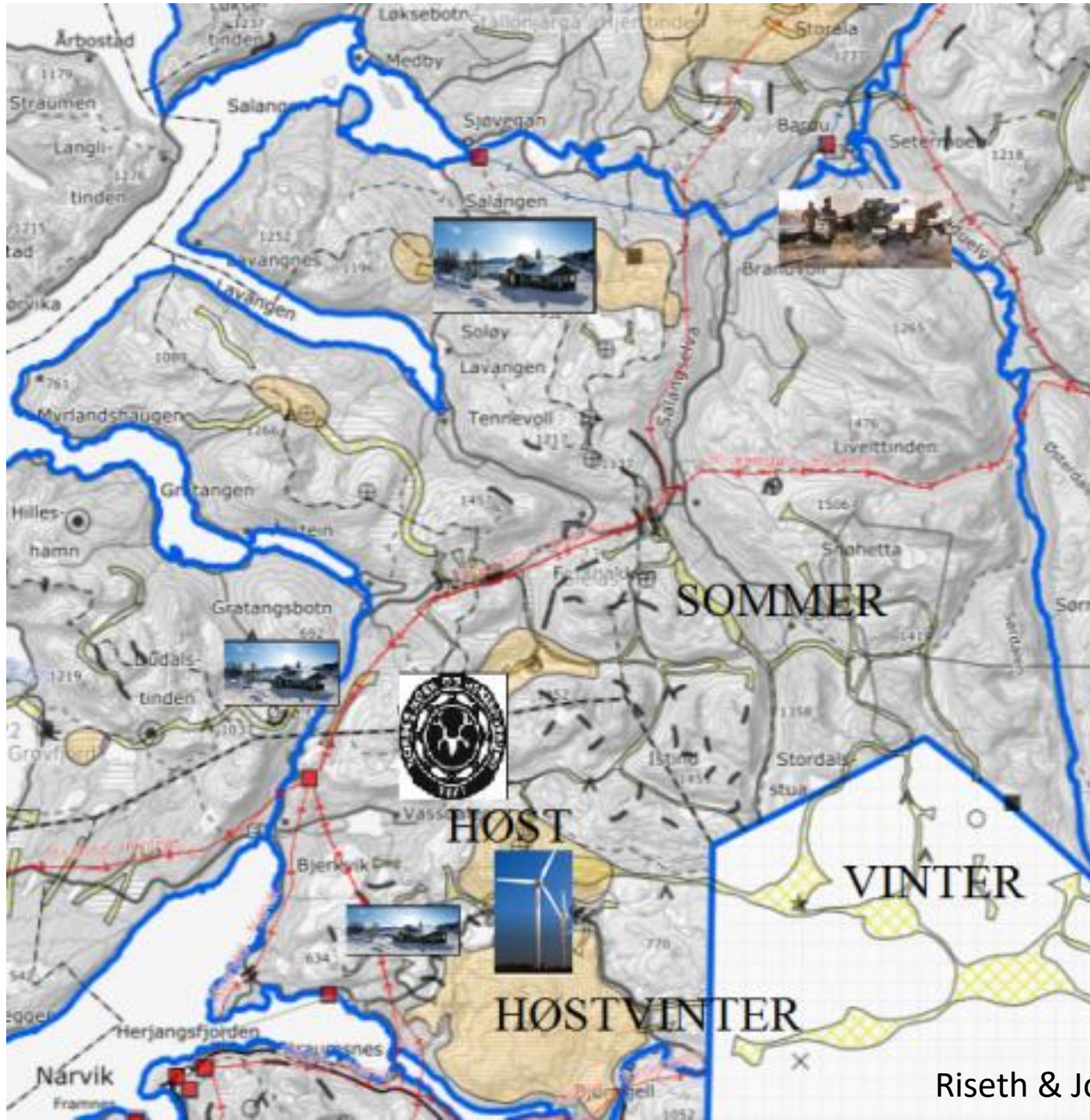

Reindrif, inngrep og forstyrrelser (II)

- Forskning par siste tiårene viser :
- i *regional skala* vil rein ha en tendens til å unnvike permanente inngrep / kontinuerlig forstyrrelse med alt ***fra få hundre meter opp til 15 km.***
- Tendens til lengre unnvikelsesavstander ved *menneskelig aktivitet* inngår i forstyrrelsen, også for tamrein.
- Unnvikelsesatferd fra gode beiteområder vil åpenbart medføre *økt tetthet av rein på alternative områder.*
- Rein generelt mest sensitive for forstyrrelse på *seinvinteren*, mens *simler* er mest *sensitive i kalvingsperioden* og også de mest sensitive dyra i flokken.
- **Vanskelig å påvise** at tamrein over tid **venner seg til** inngrep og forstyrrelse, mens begrensning av forstyrrelsen har påviselig effekter (op.cit.).

Kumulative effekter. Tålegrenser

- *Kumulative* effekter er sumeffektene av tidligere og nåværende inngrep.
- Infrastrukturtiltak som hver for seg kan ha begrenset effekt vil til sammen føre til store akkumulerte effekter.
  - Virkninger av "bit-for-bit" inngrep akkumuleres kvantitativt inntil man når terskler der virkningene kan gjøre kvalitative sprang.
  - Dvs. et tilsynelatende begrenset inngrep under uheldige omstendigheter kan få uforholdsmessig store effekter.
- **Effekten av et nytt inngrep vil således i stor grad være betinget av hvordan effektene det skaper samvirker med effektene av tidligere inngrep.**
- Man kan derfor ikke vurdere hvert inngrep for seg. Inngrepene må ses i en sammenheng. Permanente inngrep må derfor sees i et langsiktig perspektiv.
-
- Reindrifta og reindriftskulturen har *tålegrenser* og den samlede effekten av mange inngrep har endret reindrifta mange steder.
- Et reinbeitedistrikt med gode beiteforhold og god beitebalanse fra naturens side, vil derfor generelt ha en større *bufferevne* overfor inngrep og forstyrrelse enn et mindre godt distrikt.
- Dette fordi bufferevnen avhenger av *fleksibilitet*, at man kan omorganisere beitebruk og driftsforløp.
- Fleksibilitet er også viktig av hensyn til variasjon mellom år.
- **Dersom fleksibiliteten «brukes opp» er det fare for at omfanget av reindrifta må reduseres.**

Oppsummering eksempeldistrikt

- Inngrep og forstyrrelser fører til at reinen *ikke får ro i noen av årstidene*, og oppholdet innenfor hvert av årstidsbeitene blir forkortet.
- Den direkte følgen er at *beitebruken blir forskjøvet og kommer i ufase* med både beiteutviklingen og reinens behov.
- *Klimaendringer* og økt eksponering for *rovdyr* forsterker de negative effektene av dette.
- Samlet sett fører dette til både *dårlig ressursutnyttelse, merarbeid*, og så vel *økte kostnader som reduserte inntekter*.
- *Toleransegrensen* for inngrep i distriktet er for lengst overskredet. (Riseth & Johansen in prep.)

Institusjonell sårbarhet

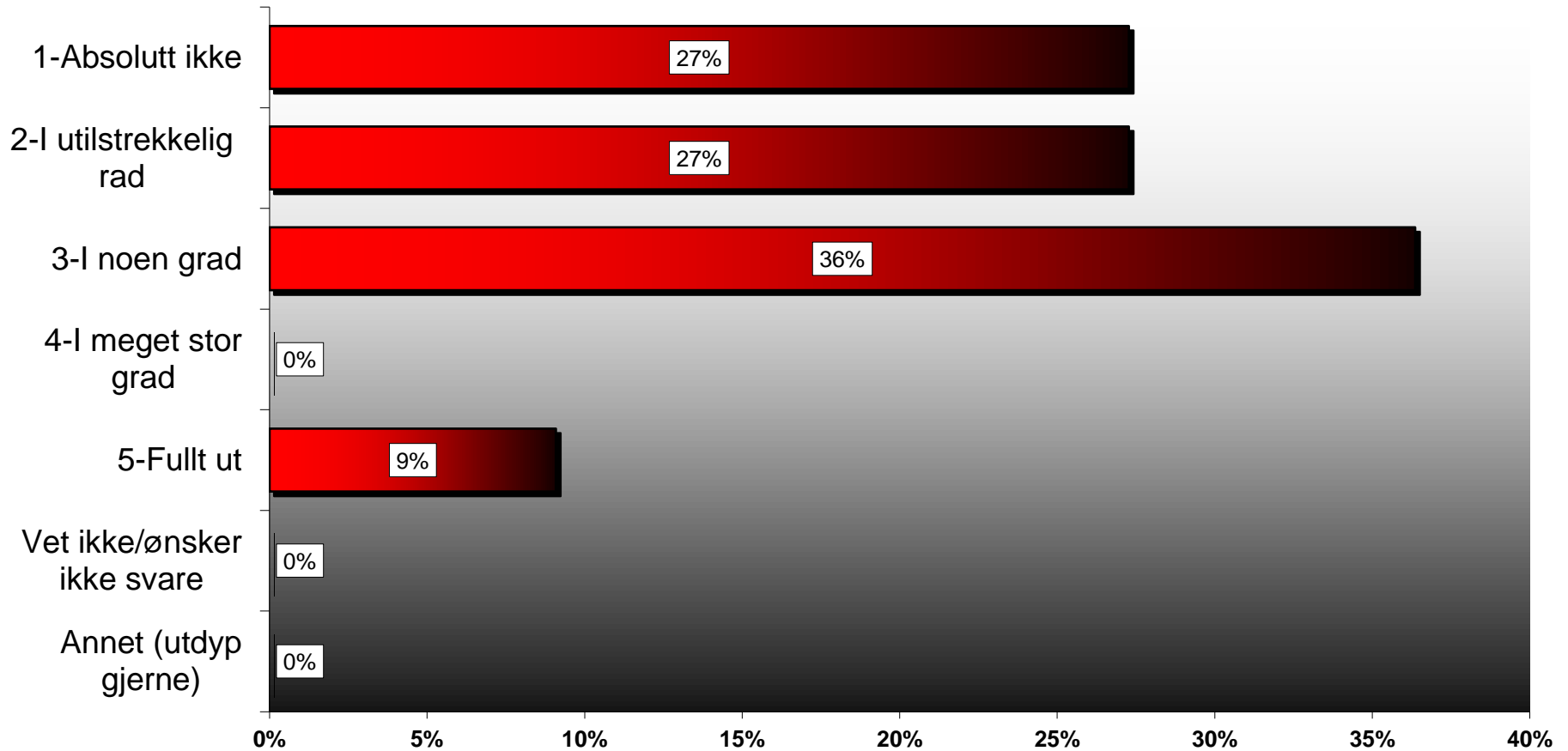
- Før 1968 var reindriften *tålt bruk* med pålagt *vikeplikt*, særlig for jordbruket
- Fra 1970-tallet ansett som *landbruksnæring*
- Samene anerkjent som urfolk fra 1988/1990
  - MEN, LIKEVEL
- **Stiavhengighet (Institusjonell treghet) og**
- **Forsterket arealpress de siste tiårene**
- **=>ALT FOR SVAKE INSTITUSJONER**
- **TÅLEGRENSENE UTFORDRES**

pbl og reindrifta

- pbl «hovedlov» for reindriftingsarealene
- **«Sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringer og samfunnsliv» (§3-1c)**
  - Del av formåls § for plandelen
- pbl har *en del relevante redskaper* som kan bidra til må realisere dette formålet:
  - synliggjøring arealformålet LFNR (§ 11-7 pkt 5)
  - **Hensynssone** («sekundært arealformål»)
  - **Regional** el **interkommunal** plan (kan opprettes)
  - **Medvirkning** (egne premisser, tidlig inn i planprosessen)
  - **Konsekvensutredning (KU)** ved tiltak av et visst omfang eller når «vesentlige virkninger»
  - **Innsigelse** (krav om dialog på fylkesnivå evt. avgjørelse i dept.)
- **Kommunen er planmyndighet**
- **Folkerettens regler** (absolutt grense for omfang av tiltak, OED 2016)

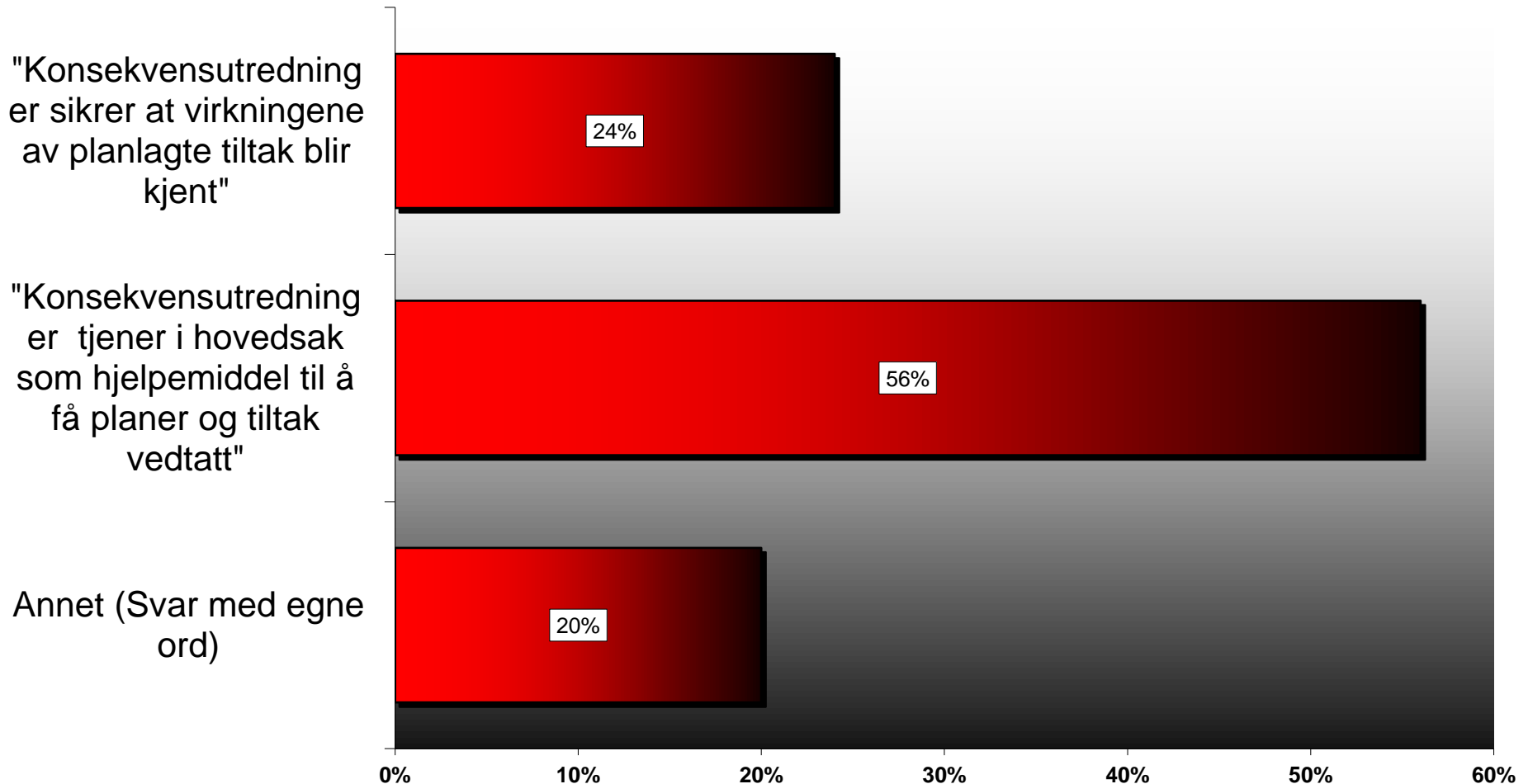
Spørreundersøkelse KU (I)

Ble effektene av tidligere inngrep tatt hensyn til?

Spørreundersøkelse KU (II)

Ut fra din erfaring med konsekvensutredninger for reindrifta, hvilket utsagn synes du gir den mest korrekte virkelighetsbeskrivelsen?

UTFORDRINGER

- Regional plan: Troms (pågår)
- Sein medvirkning: ikke uvanlig
- KU
  - KU-plikt avgjøres av kommunen
    - kompetanse?
  - Tiltakshaver engasjerer utreder
    - Kompetanse
    - Tillit
- **Prosesslov, ikke garanti for ivaretagelse** (Winge 2016)
- **Reindrifta bør få godkjenningsrett for utredere!** (Riseth & Nygaard 2018)
- **Innholds krav til KU?**
- **Planvedtak fattes av kommunepolitikere**
  - «Ser» ofte ikke § 3-1c og fokerettens krav (utafor Finnmark)
  - En tendens til å betrakte reindrifta som en interesse blant mange andre
- **Hvordan sikre folkeretten gjennomslag?**
  - **Statlige planretningslinjer?**
  - Utvidet konsultasjonsavtale (Prop. 116 L (2017–2018))?
  - Særskilte prosessregler i reindrifftsloven? (NOU 2007:13, Winge 2016)
- **Folkeopplysning?**
- **Politikeropplæring?** (Riseth & Nygaard 2018)

TAKK FOR MEG!

- **Referanser**

- Landbruksdirektoratet (2018). Ressursregnskap for reindriften. *For reindriftsåret 1. april 2017 - 31. mars 2018*. RAPPORT NR. 30 /2018. 1.12.2018. Landbruksdirektoratet.
- NOU 2007:13. Den nye sameretten. Justisdepartementet.
- OED (2016). Olje- og Energidepartementet. Fred. Olsen Renewables AS- Kalvvatnan vindkraftverk i Bindal og Namsskogan kommuner –klagesak. Ref. 08/3602- Brev av 11.11.2016.
- Prop. 116 L (2017–2018). Endringer i sameloven mv. (konsultasjoner). <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-116-l-20172018/id2610753/sec14>
- Riseth, J.Å. & V. Nygaard (2018). Samiske hensyn i planleggingen. I: Hanssen, G. S. m.fl- (red.) «Plan- og bygningsloven 2008 - En lov for vår tid? II». Oslo: Universitetsforlaget.
- Riseth, J.Å. & B. Johansen (2018). Inngrepsanalyse for reindriften i Troms. Troms fylkeskommune. Rapport 23. Norut.
- Riseth, J.Å. & N.K. Winge (2015). Reindrift, arealinngrep og utbygging: Blir reindriften hørt i utbyggingssaker...? *Reindriftnytt* 2/2015, 4-5.
- Skarin, A. & B.Åhman (2014). Do human activity and infrastructure disturb domesticated reindeer? The need for the reindeer's perspective. *Polar Biology*. 37:1041-1054.
- Winge, N. K. (2016). Konsekvensutredning i reindriftsområder. *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og trygderett* 13 (1), 101-123.